

мировоззрения, социальной адаптивности и уважения к общечеловеческим ценностям посредством исторического образования. Кроме того, обосновываются педагогические подходы и инновационные методы, направленные на объективный анализ исторических процессов, осмысление взаимодействия различных культур и воспитание молодежи в духе межнационального согласия. В статье разработаны практические механизмы применения аккультуративного подхода на уроках истории, образовательные технологии и критерии оценки, а также представлены результаты педагогического эксперимента, подтверждающие их эффективность. Результаты исследования показывают, что организация исторического образования на основе современных педагогических требований имеет важное научно-практическое значение для воспитания открыто мыслящей, социально активной личности, готовой к межкультурному взаимодействию в условиях Третьего Ренессанса.

Ключевые слова. Аккультурация, аккультуративные навыки, историческое образование, Третий Ренессанс, педагогическая методика, модернизация образования, межкультурный диалог, толерантность, социальная адаптивность, межнациональное согласие, историческое мышление, педагогическая технология, инновационные методы, культурное разнообразие, общечеловеческие ценности, анализ исторических процессов, эффективность образования, компетентный подход, развитие личности, культурная интеграция, педагогическая модель, рефлексивное обучение, коммуникативная компетенция, социально активная личность, межкультурная компетенция, воспитательный процесс, современное образование, образовательные инновации, интерактивные методы, историческое сознание.

IMPROVING THE METHODOLOGY OF FORMING ACCULTURAL SKILLS IN STUDENTS IN THE PROCESS OF TEACHING HISTORY IN THE THIRD RENAISSANCE PERIOD OF UZBEKISTAN

Abstract. *The article provides a scientific and pedagogical analysis of issues related to modernizing the process of teaching history in Uzbekistan within the context of the Third Renaissance, as well as improving methodologies for developing students' acculturative skills. The study reveals the potential of history education in fostering students' readiness for intercultural dialogue, tolerance, social adaptability, and respect for universal human values. It also substantiates pedagogical approaches and innovative methods aimed at promoting objective analysis of historical processes, understanding interactions among different cultures, and educating young people in the spirit of interethnic harmony. The article presents practical mechanisms for implementing an acculturative approach in history lessons, educational technologies, and assessment criteria, while experimental results demonstrate the effectiveness of the proposed methodology. The findings indicate that organizing history education based on modern pedagogical requirements has significant scientific and practical importance for educating open-minded, socially active individuals prepared for intercultural interaction in the era of the Third Renaissance.*

Keywords: Acculturation, acculturative skills, history education, Third Renaissance, pedagogical methodology, modernization of education, intercultural dialogue, tolerance, social adaptability, interethnic harmony, historical thinking, pedagogical technology, innovative methods, cultural diversity, universal human values, analysis of historical

processes, educational effectiveness, competency-based approach, personality development, cultural integration, pedagogical model, reflective learning, communicative competence, socially active personality, intercultural competence, educational process, modern education, educational innovations, interactive methods, historical consciousness.

KIRISH

Bugungi globallashuv davrida madaniyatlararo aloqalar kengayib borishi ta'lim tizimida yangi pedagogik yondashuvlarni joriy etishni talab qilmoqda. O'zbekistonda Uchinchi Renessans g'oyasi asosida amalga oshirilayotgan ta'lim islohotlari ham yosh avlodni zamonaviy tafakkurga ega, tolerant va madaniyatlararo muloqotga tayyor shaxs sifatida tarbiyalashni ko'zda tutadi. Shu nuqtai nazardan tarix fanini o'qitish jarayonida o'quvchilarda akkulturatativ ko'nikmalarni shakllantirish dolzarb pedagogik muammoga aylanmoqda.

Akkulturatsiya tushunchasi XX asr boshlaridan ilmiy muomalaga kirib, turli madaniyat vakillarining o'zaro ta'siri natijasida yuzaga keladigan ijtimoiy-madaniy moslashuv jarayonini ifodalash uchun qo'llanila boshladi. Mashhur olim J. Berry fikriga ko'ra, akkulturatasiya bu turli madaniy guruhlar doimiy aloqada bo'lishi natijasida yuzaga keladigan psixologik va madaniy o'zgarishlar majmuasidir [1]. Demak, maktab ta'limida o'quvchilarni madaniyatlararo muloqotga tayyorlash pedagogikaning muhim vazifasidir.

METODOLOGIYA

Zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda o'quvchilarni ijtimoiy hayotga moslashgan shaxs sifatida shakllantirish muhim vazifa sifatida qaraladi. J. Banks o'zining ko'p madaniyatli ta'lim konsepsiyasida ta'lim tizimi madaniy xilma-xillikni e'tirof etishi va o'quvchilarda boshqa madaniyat vakillariga nisbatan hurmat tuyg'usini shakllantirishi zarurligini ta'kidlaydi [2].

Tarix ta'limi aynan shu vazifani bajarishga xizmat qiladi. Chunki tarixiy jarayonlar turli xalqlar o'rtasidagi madaniy aloqalar, urf-odatlar, iqtisodiy va siyosiy integratsiya jarayonlarini tushuntirish imkonini beradi. O'quvchilar tarixiy voqealarni tahlil qilish orqali turli madaniyatlarning o'zaro ta'sirini anglay boshlaydi.

Vygotskiy ta'lim jarayonida ijtimoiy muhitning rolini alohida ta'kidlab, bilimlar ijtimoiy muloqot orqali shakllanishini asoslab bergan [3]. Demak, tarix darslarida madaniyatlararo dialogni tashkil etish akkulturatativ ko'nikmalar rivojlanishiga xizmat qiladi.

Tarix ta'limida akkulturatativ yondashuvning ahamiyati.

Tarix fanini o'qitish faqat faktlarni yodlash bilan cheklanib qolmasligi, balki tarixiy tafakkurni shakllantirishi lozim. Brunerning konstruktivistik ta'lim nazariyasiga ko'ra, o'quvchi bilimni tayyor holda qabul qilmaydi, balki faol fikrlash jarayonida uni o'zi quradi [4]. Shu sababli tarixiy voqealarni taqqoslash, baholash, munozara qilish metodlari o'quvchilarda madaniyatlararo fikrlashni rivojlantiradi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, tarixiy hodisalarni turli nuqtai nazardan tahlil qilish o'quvchilarda tolerantlikni kuchaytiradi. UNESCO tomonidan o'tkazilgan tadqiqotlarda tarix ta'limining tinchlik madaniyatini shakllantirishdagi roli alohida ta'kidlangan [5].

Pedagogik model va metodik yechimlar.

Tadqiqot davomida tarix darslarida akkulturatativ ko'nikmalarni shakllantirishning quyidagi modeli taklif etildi:

1. Tarixiy jarayonlarni madaniyatlararo bog'liqlik asosida tushuntirish;
2. Tarixiy manbalarni taqqoslab tahlil qilish;
3. O'quvchilarni bahs-munozaralarga jalb qilish;
4. Millatlararo hamkorlik misollarini o'rganish;
5. Refleksiya asosida fikrlarni umumlashtirish.

Kolbning tajribaviy ta'lim nazariyasiga ko'ra, bilim tajriba orqali mustahkamlanadi [6]. Shu sababli tarix darslarida rolli o'yinlar, loyihaviy ishlar va muhokamalar samarali natija beradi.

Tajriba-sinov natijalari.

Tajriba-sinov jarayonida akkulturatativ yondashuv qo'llanilgan sinflarda o'quvchilarning:

- tolerantlik darajasi,
- ijtimoiy muloqot faolligi,
- tarixiy tafakkuri,

- jamoaviy ishlash ko'nikmalari sezilarli oshgani kuzatildi.

Natijalar statistik tahlil orqali ham tasdiqlandi. O'quvchilar tarixiy jarayonlarni bir tomonlama emas, balki ko'p madaniyatli nuqtai nazardan baholay boshladi.

Ilmiy yangilik.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi quyidagilardan iborat:

- tarix ta'limida akkulturativ yondashuvning pedagogik modeli ishlab chiqildi;
- madaniyatlararo muloqotni rivojlantirishga qaratilgan metodik mexanizmlar taklif etildi;
- tarixiy tafakkur va tolerantlik o'rtasidagi bog'liqlik asoslab berildi;
- o'quvchilarni Uchinchi Renessans davri uchun zarur ijtimoiy faol shaxs sifatida shakllantirish mexanizmi ishlab chiqildi.

XULOSA

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda Uchinchi Renessans davrida ta'lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonida tarix fanini o'qitishga yangicha pedagogik yondashuvlarni joriy etish, xususan, o'quvchilarda akkulturativ ko'nikmalarni shakllantirish metodikasini takomillashtirish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Tarix ta'limi orqali o'quvchilar turli xalqlar va madaniyatlar o'rtasidagi aloqalar, tarixiy taraqqiyot jarayonida yuzaga kelgan integratsiya, hamkorlik hamda madaniy o'zaro ta'sir mexanizmlarini chuqurroq anglay boshlaydi. Bu esa yosh avlodda tolerantlik, madaniy moslashuvchanlik, ijtimoiy hamkorlikka tayyorlik hamda umumiy insoniy qadriyatlarga hurmat tuyg'ularini shakllantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot jarayonida ishlab chiqilgan pedagogik model va metodik yondashuvlar tarix darslarida madaniyatlararo muloqot elementlarini keng qo'llash, tarixiy jarayonlarni ko'p nuqtai nazardan tahlil qilish, bahs-munozaralar va interfaol metodlardan foydalanish orqali o'quvchilarning tarixiy tafakkuri hamda ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirishga imkon berishini ko'rsatdi. Tajriba-sinov natijalari esa akkulturativ yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayonida o'quvchilarning ijtimoiy faolligi, jamoaviy hamkorligi va madaniyatlararo muloqotga tayyorligi sezilarli darajada oshishini tasdiqladi.

Shu asosda quyidagi ilmiy-amaliy takliflarni ilgari surish maqsadga muvofiq deb hisoblanadi: birinchidan, tarix fanining o'quv dasturlariga madaniyatlararo muloqotni rivojlantirishga qaratilgan maxsus mavzular va topshiriqlarni tizimli ravishda kiritish; ikkinchidan, tarix o'qituvchilarining akkulturatativ yondashuv asosida dars tashkil etish kompetensiyalarini oshirish uchun maxsus malaka oshirish kurslarini yo'lga qo'yish; uchinchidan, tarix darslarida interfaol va loyihaviy metodlardan foydalanish orqali o'quvchilarning mustaqil fikrlash va ijtimoiy hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish; to'rtinchidan, ta'lim jarayonida tolerantlik va millatlararo totuvlikni shakllantirishga xizmat qiluvchi baholash mezonlarini joriy etish zarur.

Umuman olganda, tarix fanini o'qitishda akkulturatativ yondashuvni tizimli ravishda qo'llash Uchinchi Renessans davrida ijtimoiy faol, ochiq fikrlovchi, madaniyatlararo muloqotga tayyor hamda zamonaviy jamiyat talablariga mos shaxsni shakllantirishda muhim pedagogik omil bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- [1] Berry J. W. *Immigration, Acculturation and Adaptation*. Applied Psychology, Cambridge University Press, 1997, pp. 5–34.
- [2] Banks J. A. *An Introduction to Multicultural Education*. Boston: Pearson Education, 2015, pp. 21–48.
- [3] Vygotsky L. S. *Mind in Society*. Harvard University Press, 1978, pp. 52–91.
- [4] Bruner J. *The Process of Education*. Harvard University Press, 1960, pp. 12–35.
- [5] UNESCO. *Learning to Live Together*. UNESCO Publishing, Paris, 2013, pp. 17–44.
- [6] Kolb D. A. *Experiential Learning*. Prentice Hall, 1984, pp. 20–38.
7. Rayimov A.A. Tarix fanini o'qitishda o'quvchilarda akkulturatativ ko'nikmalarni shakllantirish metodikasini takomillashtirish: Pedagogika fanlari bo'yicha PhD dissertatsiyasi. – Namangan: Namangan davlat universiteti, 2024. – B. 45–52, 84–96, 117–118.
8. Qur'onov M. *Milliy tarbiya*. – Toshkent: Ma'naviyat, 2007. – B. 6–7, 45–49, 112–118.
9. Jo'rayev N. *Tarix falsafasining nazariy asoslari*. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008. – B. 63–68, 120–128.
10. Tolipov O. Q., Usmonboyeva M. *Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari*. – Toshkent: Fan, 2006. – B. 75–82, 101–110.